ב"ה

SÓFER

5779. II. Ádár, XXII. évfolyam 2. szám, 2019. március ✡ A Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

Ó, mily szép és mily gyönyörűséges,
ha a testvérek egyetértésben élnek!
יחד גם אחים שבת נעים ומה טוב מה הנה
(zsolt. 133,1.)
Szeretetettel és tisztelettel meghívjuk Önt
2019. május 12-én (vasárnap) **16 órai** kezdettel,
KÖZÖS GYÖKEREINK ÉS A MEGVÁLTÁS FÉNYE
címmel
a zsidó–keresztyén párbeszéd keretében
tartandó rendezvényünkre.
Beszélgetőpartnerek:
Dr. Róna Tamás,
az alföldi régió vezető rabbija
Dr. Gaál Sándor
református esperes-lelkész
Közreműködik:
Rosenfeld Dániel Imre
kántor

A résztvevőket köszönti:
Kósa László
református lelkész
A rendezvényt megnyitja:
Dr. Kovács Ferenc
Nyíregyháza Megyei Jogú Város polgármestere
Köszöntés:
Dr. Feldmájer Péter
MAZSIHISZ Közép-Magyarországi Területi Csoport elnöke
Färber György
a Nyíregyházi Zsidó Hitközség elnöke
Oszlánszki László
a Nyíregyháza-Sóstói Református Egyházközség gondnoka

A rendezvény helyszíne:
Református Gyülekezeti Ház
Nyíregyháza-Nyírszőlős, Aranyalma u. 7.

A rendezvényt követően belekóstolhatunk
a zsidó gasztronómiába
Szervezők:
Nyíregyházi Zsidó Hitközség
Nyíregyháza-Sóstói Református Egyházközség

A május 12-i rendezvényt megelőző sabbatot Dr. Róna Tamással együtt ünnepelhetjük. A főrabbi úr a déli kiddus után – hiszen a sabbat a tanulás napjai is – válaszol azon kérdésekre, mely a keresztény–zsidó párbeszéd vonatkozásában olvasóink részéről merültek fel a Szécsi-írások című cikksorozat kapcsán. Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Egy Atyának gyermekei vagyunk

„Ez a toleráns együttélés városunkban a századvégi áttekintésekben közismert tény. Az irodalmi megörökítése elsősorban Krúdytól származik. Ő nyíregyházi; nem tagadja, hogy negyvennyolcas honvédtiszt nagyapjában olykor fel-fellobbannak antiszemita indulatok, de ő maga jellemzőként írja meg egy városháztéri padnak jelképes magyarázatát. Arról van szó, hogy a nyíregyházi sétatér mentén (a mai Kossuth téren) állt egy pad, amelyent »itt ült Verzár István, a plébános mellett Bartholomaidesz János, a lutheránus esperes, Lukács Ödön, a kálvinisták papja, valamint Fekete István, a görög katolikusok esperese. Ha a zsidó rabbinus történetesen arra járt, helyet szorítottak neki is a padon. Erről a zöldre festett padocskától számítandó az új, a mai Nyíregyháza megszületése«.”[1]

„A türelmetlen vallási rendszerek különbségeiből fakadó előítéleteket csak akkor lehet meghaladni, ha minden vallás tisztelni kezdi a másikat, s követőik belátják, hogy nem birtokolják, csak keresik az igazságot.”[2]

Reményeink szerint Kósa László református lelkész és Dr. Róna Tamás főrabbi egymásra találásából – közösségeik támogató egyetértése mellett – megszülethetnek az új „beszélgetőpadok” városunkban.

Hisszük, hogy a 20. század második felében a keresztyén és zsidó felekezetek között magas szinten elindult párbeszédet közösségeink színterén is folytatnunk kell.

Az első találkozót követően – várhatóan a nyári időszakban – a keresztyén gyülekezetet a zsinagógában fogadjuk, ahol részletesen bemutatjuk az épületet mint szakrális helyet, majd tájékoztatjuk a vendégeket a zsidó közösség háború előtti és az azt követő életéről.

A harmadik találkozó szintere szintén a zsinagóga lesz, ahol folytatódik a vallásközi párbeszéd az első találkozó tematikája szerint. E programra terveink szerint szeptember hónapban kerül sor.

[1] Margócsy József: A nyíregyházi Hoffmann család. In:Helytörténeti tanulmányok, IX. Szerk. Dr.Gyarmathy Zsigmond. Nyíregyháza 1993. 389-390.
[2] Dömötör Tíbor: Egyistenhívő vallások összecsapásai. História 2006/5. (A Der Spiegel 2006/16 sz. alapján.)

A szabolcsi zsidóság és a reformkori polgárosodás

(E cikk egy kétrészes írás első része)

I. Főrabbiválasztás Szabolcs megyében

A honfoglaló magyarokkal más népek is jöttek a Kárpát-medencébe, köztük zsidók. Az Árpád-házi királyaink a kereskedést bízták a zsidókra, és évszázadokon át ezt a feladatot elláthatták. Közben több szomszédos birodalomban voltak zsidóellenes pogromok, ezek közül a cári birodalomból üldöztek el sok szegény haszidot. A 18. század végén, a kalapos királyként emlegetett II. József osztrák császár és magyar király vallási türelmet rendelt el, így az 1780-as évektől jelentősen növekedett a hazánkba, így Szabolcs megyébe érkező zsidó lakosság száma.

Képzeljük el, hogy milyen volt az akkori Szabolcs megye! Elég sok település tartotta magát városnak, de ipara, kereskedelme nem volt jelentős, különösen, ha leszámítjuk a heti és a híres napokon rendezett vásáraikat. Három várost azonban vonzónak találtak a betelepülők. Elsőként az akkori megyeszékhelyt, Nagykállót említhetjük, ahová messze földről jöttek a hívők Taub Ezik Izsák, az árva pásztorfiúból nagy tudású főpappá lett csodarabihoz. Ő ugyan Szerencsen született 1751-ben, de harmincévesen meghívták ide rabbinak, és negyven éven át nemcsak a helyi hitéletet szervezte és vezette, hanem a haszid vallási irányzat szentként tisztelt legnagyobb hazai képviselője lett, akinek a sírjához máig zarándokolnak. Meglátogatják a sírját, eléneklik a haszid legendakörbe tartozó híres, népdalba átültetett allegorikus dalát, a Szól a kakas már… címűt. Az 1821-ben bekövetkezett halála után a sírja fölé emelt sírházban ez olvasható: „*Tudott talmudot tanulni és becsületes zsidó volt*.” Itt – most magyar fordításban közölve – még azt tartották fontosnak leírni: „*Itt van eltemetve Urunk, Tanítónk és Papunk a szabolcsi kerület törvényszékének feje, aki bíráskodott Izrael fiai felett 40 évig, Jiccák Eizik, Rézel fia, Mojse Echezkél fia. Áldás emlékére. Élt hetven évet, megöregedett Izsák, meghalt szent szombati napon, a kegyelem idején, a csillagok feljövetelekor visszatért népéhez sírbarlangjába 5581 (1821) Ádár 7. napján*”. [1]

A második városként Kisvárda említhető, ahol a legnagyobb lélekszámú zsidó közösség dolgozott a kereskedelem felvirágzásáért. A harmadik város Nyíregyháza lett, ahova kicsit később ugyan, de olyan kereskedő családok telepedtek, akiket az itteni nagy földbirtokosok hívtak, hogy főleg a gabonakereskedelemben tevékenykedjenek. Észrevehetjük, hogy ezek a városok sokban különböztek, és ma azt is kijelenthetjük, hogy a későbbi évtizedekben az itt élő zsidó közösségek sokféleképpen befolyásolták a város életét. A három településnek a vizsgálata során azt is láthatjuk, hogy a magyar zsidó társadalom alakulásának minden jellegzetessége megtalálható volt Szabolcs megyében.

Nagykálló zsidó közössége igyekezett a vezető szerepét megőrizni, csakhogy időközben majd két évtized telt el, és a város közéletében sok változás következett be. Jól megfigyelhető volt ez az 1840-ben megtartott megyei főrabbiválasztásakor. Taub Eizik Izsák rabbi halála után hosszú ideig nem választott rabbit magának a nagykállói zsidóság, s így a megyei főrabbi hivatala sem volt betöltve. A kállóiak szerettek volna hasonló tekintélyű embert választani. 1840-ben a választást a nagykállói hitközség szervezte, s az eljárás során megpróbálta érvényesíteni a saját érdekeit, meg kívánta erősíteni a helyi közösség megyei vezető szerepét. Azt szerették volna felhasználni, hogy Nagykálló ekkor még megyeszékhely volt. Kisvárdán viszont nagyobb volt a hitközség lélekszáma, így kiéleződött a két város között az ellentét. Ezt bizonyítják a levéltárban fellelhető iratok, amelyeket a korabeli szóhasználat és írásmód szerint, de kivonatosan közlünk.[2]

Május 5-én a „*Kis Várdai járásbeli Izraeliták*” panaszos levelet írtak az „*Izraeliták dolgaira felügyelő vármegyei Küldöttségnek*.” Ebben azzal vádolják a nagykállóiakat, hogy ők maguknak akarják a megyei főrabbit, de a fizetését a megye valamennyi községében élő izraelita hívek adnák össze. A panaszos levél fő pontjai a következők: a nagykállói hitközség tagjai elhatározták, miszerint „*Kállóba egy fő Pap tartassék, ki tudománya, és mivelődése* (műveltsége) *által annyira emelkedjék a több megyei papok felett – mint éppen ezen megyei szék helye a vidéken lévő apróbb helységek felett”* (azaz a megyei igazgatást ő végezné). Feladata az lenne, hogy döntsön *„az előforduló kétes esetekben, törvényeink, törvényes szokásaink alkalmazása által”*. Úgy határoztak, (mármint a kállóiak), hogy a *„fizetése terhét, az egész megyei Izraelita községek viseljék”*, még azok is, akik már választottak maguknak rabbit, és így azoknak két pap eltartásáról kellene gondoskodniuk. Összehívták a közösségek képviselőit, hogy a jelöltekről döntsenek, ám a kisvárdaiak véleménye szerint megpróbálják *„kijátszani”* őket, mert olyan valakit jelöltek, *„aki egy itteni tehetősebb családdal vérségi összeköttetésben áll,”* és miután a befolyásuk kiterjed a nádudvari, nyírbátori és a dadai járás képviselőire is, ez által megválaszthatják a nekik tetsző jelöltet.[3] Ez a jelölt Fried Áron volt, akit a Szabolcs megyében jelentős súllyal bíró, vagyonos földnagybérlő Fried és Hartstein családok támogattak.[4] Egyébként is megtévesztették a kisvárdai küldötteket, mert április 24-re hívták őket a kérdés eldöntésére, de a kállóiak már egy hónappal korábban, március 24-én határoztak az ügyben, és négy jelöltet állítottak. A kisvárdai panaszosok véleménye szerint közülük két személy *„ösméretlen”* – tehát nem lehet őket a főpapi funkcióra ajánlani, az, aki főpapnak „*leg inkább óhajtatik”*, az *„igen Silány és csekély tanultságán kívül csak arról ösmeretes, hogy 70 éves el aggott öreg – magának csak kevés esztendőket ígérhet*”, emiatt hamarosan újra rabbiválasztásra kerülne sor, ami ismételten *„nagy költségbe kerül”*. (Egyébként Ő az – Fried Áron –, aki „*egy helyi családdal atyafisági szoros egybeköttetésben áll*”.) A negyedik jelölt pedig *„kevesebb míveltségű, – és semmivel sem több, mint akármelyik megyebeli zsidó pap”*. Meglátásuk szerint a jelöltek *„alkalmatlanok és méltatlanok*” a magas méltóságra. Véleményük szerint, ha részt kell vállalniuk a főpap fizetéséből, akkor a jelölésbe és a választásba is egyenrangú félként kell beleszólniuk, olyan személyt kell keresniük, aki *„mind tudománya, mind miveltsége, s mind pallérozottsága által ezen helyre méltó legyen”*, ezért más főpapokkal is tanácskozniuk kell. Ez

[1] Láczay Magdolna: Sorsok a múltunkból, Nyíregyháza, 1988. 74-76. old
[2] Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs- Szatmár- Bereg Megyei Levéltára /a továbbiakban MNL SZSZBMLT/. IV. 6. Szabolcs Vármegye főjegyzőjének iratai1815- 1844. 1. doboz 2375/1841. számú irat
[3] Ua. 1 jegyzet
[4] Harsányi László: A nagykállói zsidók történetéhez. In.: Öt község. Írta: Grünvald Fülöp, Harsányi László, Schück Jenő. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Monográfiái. Szerk.: Scheiber Sándor. 5. Budapest, 1972. Kiadó: A Magyar Izraeliták Országos Képviselete. Budapest, 27. o.

A volt nagykállói megyeháza, ma a Sántha Kálmán Mentális Egészségközpont és Szakkórház
Fotó: Urbán Terézia

hosszadalmas eljárás és időigényes, így a választás felfüggesztését kérvényezték. Javaslatuk az volt, hogy olyan jelöltek közül válasszanak, akik a *„külföld nagyobb oskoláiba tanultak, s közvizsgálaton által mentek*".[5]

A panaszuk meghallgatásra talált, mert ez után az 1841. január 13-i javaslatukban leírták, hogy *„egyenlő és közhelybenhagyásunkkal* (egyetértésünkkel), *Sái Benétet, a Morva Országi Izraeliták néhai Fő Papjának, Boldogult Markusz Benétnek fiát választották meg Szabolcs megyei főrabbinak három évre. Feladata az lesz, hogy felügyeljen a pénzügyekre, vallási ügyekre, a metszőkre*, valamint a *„házassági öszve kötések, és elválasztások"* is a hatáskörébe tartoznak. Azokban a falvakban, ahol már választottak maguknak papot, *„ott csupán a válások lebonyolítása és a metszők felügyelete képezik az Ő illetékességét…Mi pedig a Megyei Izraeliták kötelesek vagyunk személyét tisztelni és érdemeit magasztalással koszorúzni, mindenmennyei parancsolatát elfogadni". „Isten mentsen!!!, hogy valaki becsülete és akaratja ellen rugódozna". Mindezeken kívül „Kötelességébe tétetik a fent említett Fő Rabbinus Urunknak iskolákat fenn tartani, és gyakorolni, a megyebeli Ifjakat tanítani és oktatni és erántok minden pillanatba figyelemmel lenni".* A fizetését heti tíz *„pengő Forintban"* határozták meg, és lakást is biztosítottak számára. Ezen túl jövedelemre számíthatott még azon települések izraelita lakosaitól is *„a hol a karácson ünnepi Isteni Szolgálatra* (értsd: ros hásáná „zsidó újév", az őszi nagyünnepek kezdete) *öszve szoktak gyűlni"* – évi egy forintot tartoztak számára leróni. A házasulandók a száz forint értékű jegyajándék után egy forintot, az ötszáz forint értékű után kettő forintot, az ezer forint értékű után négy forintot juttatnak a rabbi részére, *„ennél nem kevesebbet, hanem többet adni szabad akaraton áll". Minden évben két „hónapokra fizetését duplán fogja venni*". Munkabérét 1840. október 28-tól folyósították, a szerződését pedig már szeptember 9-én megkötötték. A megyének a beterjesztést tizenkilencen írták alá, közöttük Zicherman Náthán megyei zsidó főbíró.[6] 1841. augusztus 31-én Zoltán János alispántól azt kérték a megye izraelita elöljárói, hogy a döntésüket hagyja jóvá, azt hivatalosan tegye közhírré Szabolcs megyében, és gondoskodjon azok megbüntetéséről, akik nem hajlandóak elfogadni a döntést. Mindezt november 29-én a megyei közgyűlés elfogadta.[7]

Nem tudjuk, hogy mi segített a rabbiválasztás körüli viták elrendezésében, de úgy véljük megkönnyítette egy híres csehországi (morvaországi) kirurgus (sebész), Kornfeld Sebald Kállóba települése. Hám János püspök a testvérét, Jánost hívta Nagyváradra, Sebald pedig a szabolcsi megyeszékhelyen vált ismertté, gyógyító munkája, közéleti tevékenysége és a szépirodalmi tájékozottsága révén. Bizonyára a püspök hatására 1837-ben ő és családja is áttért a katolikus hitre. Maga Hám János keresztelte meg őket, majd 1848-ban fölvették a Korányi nevet. A 10 éves fia, Frigyes keresztapaságát Kállay Péter alispán vállalta. A világhírű orvossá emelkedő Frigyes édesanyja is nevet változtatott, Kandel Anna Nyíri Annaként szerepel gyermekei életrajzában.[8]

1848-ban a szabadságharc idején Frigyes mint orvos, valójában ekkor még orvostanhallgató, beállt a honvédekhez, ami miatt száműzték szülővárosába. Ekkor szeretett bele a Kossuth barátjaként tisztelt Bónis Barna alispán Malvin nevű lányába. Ebből házasság lett, amit valószínű a Korányiak asszimilálódása nagyban megkönnyített. Egy ilyen házasság nagy ritkaságnak számított, és mindkét család rendkívüli műveltségét dicséri. Közismert, hogy a Korányiak a magyar orvos- és gyógyszerésztársadalomban kiemelkedő teljesítményükkel váltak híressé.

Ezek alapján feltételezhetjük, hogy a csehországi (morvaországi) kapcsolatok a reformkorban sokkal inkább a nyugati hatásokat, a művelt, kapcsolatokkal rendelkező, integrálódni kész irányzatot jelenthették, amely a polgárosodó kisvárdaiaknak garancia lehetett, a kállóiak közül pedig sokaknak a megegyezés lehetőségét jelentette úgy, amit nem kellett vereségként megélniük.

Történeti megközelítésben értékelve az eseményeket, a reformkor hatását is felfedezhetjük, hisz az emancipációra vágyó és törekvő zsidóság a maga szervezeteit is kész volt a magyar közrendhez hasonlítani. A magyar egyházszervezethez hasonlítható megyei főpapválasztás egyszeri volt, de a hosszú életű főrabbi szolgálatával történelmi korokat éltek át viszonylagos szervezettségben. Jesaja Benét haláláig (1864) ellátta feladatát, az után azonban, az önállósodó és megerősödő hitközségek nem kívántak maguk fölé megyei főpapot állítani, s így nem választottak többé főrabbit Szabolcs megyében.

A későbbiekben az országos események felekezeti megosztottsághoz, az ortodoxok és neológok küzdelmeihez vezetettek, és az 1867-es kiegyezést követő új törvények éppúgy érintették a polgárosodni vágyó, mint a különböző irányzatokban a vallásukat őrző zsidóságot.

(A cikk második részét, mely a kisvárdai zsidó közösségről szól, következő számunkban közöljük.)

Láczay Magdolna – Riczu Zoltán

---

[5] Ua. 1 jegyzet
[6] Ua. 1 jegyzet
[7] Ua. 1 jegyzet és Harsányi László: A nagykállói zsidók történetéhez. In.: Öt község. Írta: Grünvald Fülöp, Harsányi László, Schück Jenő. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Monográfiái. Szerk.: Scheiber Sándor. 5. Budapest, 1972. Kiadó: A Magyar Izraeliták Országos Képviselete. 22- 31. o.
[8] Uo. 263-266. old., és Fazekas Árpád: A kórházalapító Korányi Frigyes születésének 150. évfordulója tiszteletére, Jósa András Megyei Kórház III. évkönyve, Nyíregyháza, 1977.

SAR-EL:
az összetartozás jelképe

Az ókorban zsidónak lenni nem vallást jelentett, hanem egy népet, egy nemzetet. A római birodalom azonban szétszóratásra ítélte a zsidóságot, diaszpórába kényszerítette a zsidó népet. A diaszpórában élő zsidók alkalmazkodtak a megváltozott körülményekhez, de identitásukat igyekeztek megőrizni. Bár a befogadó országok kultúrája, szokásai hatással voltak a diszpóra zsidóságára, megmaradtak a kulturális alapok, a szokások, a hagyományok.

A második világháború után, a brit mandátum alatt sok túlélő zsidó visszatért ősei földjére. Ez sok feszültséggel és összetűzéssel járt az ott élő arabokkal. A brit mandátum megszűnte lehetőséget teremtett Izrael megújulásához. Izrael állam kikiáltásakor a környező arab államok megtámadták az újjá született zsidó államot, de Izrael szembeszállt velük és legyőzte a támadókat. És bár véget ért a honvédő háború, a békét nem sikerült maradéktalanul megteremteni. Az ország elleni folyamatos fegyveres támadások végül a 67-es hatnapos háborúhoz vezettek, amelynek az eredménye Izrael megszilárdulása és a zsidó állam létének tudomásul vétele lett.

A feszültség a környező országok és Izrael között továbbra is megmaradt, emiatt állandó készültségben kellett tartani a hadsereget. Ez fokozott terhet jelentett a civil szféra számára, mert folyamatosan gondoskodni kellett a lakosság ellátása mellett a hadsereg ellátásáról is. Ekkor történt, hogy az ejtőernyős és gyalogos haderő volt parancsnoka, Dr. Aharon Davidi brigádtábornok néhány barátját elküldte az Egyesült Államokba, hogy szervezzenek önkénteseket Izrael állam támogatására. Ennek eredményeként néhány héten belül több száz önkéntes érkezett Izraelbe. Az első akció sikere bizonyította az elképzelés életre valóságát, ennek eredményeként Dr. Davidi vezetésével 1983 tavaszán aztán létrehozták a Sar-El non-profit, nem-politikai nemzeti alapítványt. A „Sar-El" héber mozaik szó jelentése: „Önkéntesek Izraelért". Az évek során aztán nemcsak az Egyesült Államokból, hanem más országokból is érkeztek önkéntesek, hogy segítséget nyújtsanak Izraelnek. Most már világszerte több mint harminc országból jönnek emberek Izraelbe önkéntes munka végzésére a Sar-El szervezésében.

A Sar-El a tevékenységével támogatja Izrael kulturális és oktatási kapcsolatát a diaszpórában élőkkel, partnere Izrael minden támogatójának a közös, mindenki számára előnyös tapasztalatok szerzésében. Ezeknek a céloknak az eléréséhez a Sar-El bátorítja az embereket a világ minden részében, hogy jöjjenek önkéntesként Izraelbe néhány hétre dolgozni az I.D.F. raktáraiban, megismerni az Izraeliek életformáját, bejárni az ország érdekes tájait.

Aharon Davidi (1927-2012)

Aharon Davidi képének forrása:
By Wierzba - Own work, CC BY-SA 3.0,
https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4851757

A Sar-El támogatást nyújt a diaszpórában élőknek az Izraelben való letelepedéshez is, segíti barátságok kialakulását a különböző nemzetek polgárai között az együtt töltött idő során. A tapasztalatok alapján pedig az önkéntes programból való hazatérésük után sokan jószolgálati munkát végeznek Izrael számára.

Nagyon fontos minden csoport résztvevőinek, hogy a csoport vezetői, a madrichok nagyon kedvesen, barátságosan segítenek, adnak tanácsokat, hogyan kell viselkedni a munkahelyeken, a katonákkal, a bázis alkalmazottaival. Hétvégéken országjáró kirándulásokat szerveznek, amelyek során az önkéntesekkel bejárják az ország legérdekesebb történelmi helyeit, turisztikai különlegességeit, és az önkéntesek megismerhetik az európai kultúrát meghatározó emlékhelyeket is, mint Jerusalem, Tel Aviv, Haifa, a híres kiránduló helyeket, mint a Kineret, a Holt-tenger, Zfat. A madrichok fontos tudnivalókkal segítenek a hétvégi szabadidő szervezésében is, ha nem csoportos útra akar valaki menni, hanem saját programot tervez. Segítenek utazás szervezésben és szállás szerzésében is, ugyanis a hadseregnek vannak olcsó szálláshelyei.

Én is többször voltam önkéntes, sokféle munkát végeztem. Dolgoztam alkatész raktárakban, szerszámraktárakban, szerelő műhelyekben, és egyszer-egyszer előfordult, hogy mérnökként foglalkoztattak. Első alkalommal a Sar-El program egy nemzetközi csoportjának tagja lehettem, amikor is maradandó élményekben volt részem. Sokat beszélgettünk a különböző országokból érkezett önkéntesekkel arról, hogy kit mi motivált az önkéntes munka vállalásában. Egy különleges vélemény megragadt bennem: az egyik önkéntes azt mondta, azért jött, mert a Szent Föld értékeinek védelmében a maga lehetőségeivel részt akart vállalni. Országjáró utazásaink során találkoztunk más nemzetiségű csoportokkal is, többek között magyar csoporttal is.

Az itt szerzett élmények arra ösztönöztek, hogy máskor is vegyek részt ilyen programban. Később tagja voltam magyar csoportoknak is, ahol olyan barátokra találtam, akikkel mind a mai napig, sok-sok év távlatából is tartom a kapcsolatot. A szálláshelyen esténként, a vacsora alatt és utána sok érdekes beszélgetés folyt kinekkinek az életéről, családjáról és munkájáról, terveiről, a lakhelye és annak környéke szokásairól, történelméről.

Tapasztalataim, élményeim alapján mindenkinek csak ajánlani tudom a Sar-El programjaiban átélhető kalandokat, a sok-sok élményt, az új barátokkal való találkozást. A programban minden, 17. életévét betöltött személy részt vehet vallásra való tekintet nélkül. A programok időpontja és a részvétel feltételei a Sar-El alapítvány weblapján megtekinthetők, és a magyarországi programfelelőstől megtudakolhatók.

A web-lap címe:
https://hu-hufacebookcom/Sar-El-154006997964760/
A magyarországi programfelelős
Deutsch János elérhetőségei:
mobil: +36 20 233 8454
email: janos.deutsch76@freemail.hu

Ormos László

Vendégünk volt a Szochnut

Február 21- én két ifjú hölgy – Adi Farkash és Kőszegi Judit –, a Szochnut munkatársai ugyan vendégként érkeztek, de „kosarukban" annyi mindent hoztak magukkal, hogy felmerülhet a kérdés: ki kit látott vendégül? Az érkezésüket követő délutáni program keretében képet kaphattunk az izraeli társadalmat leginkább foglalkoztató politikai eseményekről – a közelgő választások jegyében. Ezt követően néztük meg az *Ádám feltámadása* című német–amerikai–izraeli filmet, mely 2008-ban készült, Jeff Goldblummal a címszerepben. A tragikus hangulatú film annak bizonyítéka, hogy a holokauszt a filmművészet számára máig kimeríthetetlen téma.

Vendégeink másnap izraeli főzőiskolát nyitottak, ahol az aktív hölgyek segítségével sokféle ételt készítettek – többek között az Adi édesanyjától tanult lengyel-zsidó sóletet –, így a szombat fogadását követő kiduson minden volt, mi szem-szájnak ingere.

A sabbat délelőtti imát követő kidus is bővelkedett az izraeli konyha ízeiben. Mivel a sabbat, mint tudjuk, a szellemei emlekedettség napja is egyben, így a délután héber nyelvtanfolyammal folytatódott. Az ünnep kimenetelét, a hávdálát (elválasztást) követő záróprogramot csak az sajnálhatta, aki valamely ok folytán teljes absztinencára kényszerült. Az izraeli borászat történetének bemutatása után mértékkel ugyan, de kóstolhattunk az izraeli borok kínálatából.

Kedves Adi és Judit! Köszönjük!

A rendezvényről készült fotók a hitközség web- és facebook oldalán megtekinthetők.

Sárosi György (1950 – 2019)

Mióta elmentél, gyakran felidézem magamban azokat a beszélgetéseinket, melyeket András barátoddal hármasban folytattunk. Mosolyogva hallgattál bennünket, olykor finoman, türelmesen „beszóltál" az egészséges ember lelki nyugalmával, féltve bennünket attól, hogy „hipochondriánk" elhatalmasodik rajtunk. Számomra példaértékűnek tűnt azokban az években a belőled áradó őszinte nyugalom, ezzel együtt felmerül bennem a kérdés: vajon köztünk lennél-e máig is, ha ezek a beszélgetések a magadra figyelés kényszerét elültetik benned?

Hol voltunk még a zsidó közélettől, mikor azokon a régi őszi ünnepeken „ki-kiszöktünk" a templomból, tettünk egy kis sétát, beszélgettünk, pletykáltunk, politizáltunk, együtt aggódtunk Izraelért, ki-ki a maga habitusával.

Aztán megérintett a korszellem, a biztosnak tűnő munkahelyed – ahol profi módon tetted a dolgod – felcserélted egy új életre, vállalkozásba fogtál. A kívülálló számára felfoghatatlan, mit jelenthetett ez az életedben. Bár a vállalkozásodban társad, társaid is együtt gondolkodtak veled, de mi kívülállók csak sejthettük, milyen terheket vettél válladra. Ilyen teher mellett is megmaradtál jó zsidó embernek, aki a hirtelen bekövetkezett tragikus eseményt követően csatlakoztál ahhoz a spontán verbuválódott csapathoz, akik felvállalták a hitközség átmeneti irányítását. Természetes volt ezek után, hogy 1997-ben a demokratikusan választott vezetőség tagja lettél. Kemény, emberformáló éveket éltünk meg együtt. Első perctől kezdve a közösség szellemi, a ránk bízott létesítmények fizikai megújulására törekvés támogatója, aktív közreműködője voltál.

Közös életünkbe gyakran beköltözött a politika. Beszélgetéseink során kitűntél azzal, hogy számodra nem csak fekete és fehér létezik, a szélsőséges megnyilvánulásokkal szemben – saját utadon – a meggyőzés, a párbeszéd híve voltál. Reméljük, az élet téged igazol. Egy ügyben nem ismertél kompromisszumot: Izrael Állam létének kérdéseiben.

Veled együtt cipeltük a holokauszt után született első generációt ért leki, szellemi hatásokat, többek között azt, hogy mi sajnos nem részesedtünk a zsidó vallási oktatás oly lehetőségeiből, mely valaha a legapróbb falvakban is természetes volt. Erre utaltál is egy írásodban, melyből egyértelműen érződött a mélyebb, tudományos ismeret utáni vágyad, melyet igyekeztél pótolni, vonzalmad a judaizmus tudománya iránt egész életedet végigkísérte.

Sárosi Gyurit, a gondolkodó, elmélyült embert – utólagos engedelmeddel – egy írásod részletén keresztül szeretnénk megmutatni. Ezzel és sok szép emlékkel búcsúzunk tőled. Soha nem felejtünk el.

Kertész Gábor

Gondolatok a tóráról

„Az élet egy hosszú, veszélyekkel övezett utazás, kísérőként csak egy útikalauzt kaptunk: a Tórát".

Az idézetet a Yad v'Shem-ben olvastam feliratként. Útikönyv? Ez is jó definíció lehet. Akkor viszont az élet valójában egy időszeletbe szorított, egyirányú szakasz. Az idő fogalma sok tudományos, filozófiai vita alapja. A kabbala szerint, ami világunkban tapasztalható, az minden a felsőbb világok letükröződése. Tehát az idő is, de a felsőbb világokban nem egyirányú, hanem egyszerre érzékelhető a jelen, múlt, jövő, akár kívülállóként szemlélve is. Ez elképzelhető úgy, ha visszagondolunk életünknek pl. az iskolás szakaszára. Amikor megéltük, reggelenkénti iskolába indulások, leckék, felelések stb. sorozata volt az első osztálytól az érettségiig, egyirányú folyamatban. Ma egy kellemes emlék, egy összefüggő massza: haverok, bulik, szerelmek, diákcsínyek stb. Viszont lelkiismeretfurdalásunk lehet, amiért nem tanultunk többet, hisz a jövőnkre nézve hasznosabb lett volna. Ez lehet tanulság is, hisz „tanulni", azaz helyesen viselkedni, minden fórum előtt vállalható döntéseket hozni sohasem késő. Valószínűleg egyszer vissza kell emlékeznünk az egész Földön töltött életünkre, mint egy összefüggő masszára…

Találkozó évfordulók

Emlékezés Hoffmann Adolfra és dr. Margócsy Józsefre

Hoffmann Adolf 1848/49-es honvédhadnagy és nyíregyházi kereskedő sosem találkozott a szintén nyíregyházi pedagógus-irodalomtörténész-helytörténész Margócsy Józseffel, hiszen pár év híján száz esztendő választotta el őket. A különböző évszázadokban eltöltött, tartalmas, hosszú élet után már mindketten pihennek. Egyikük a zsidó, másikuk a keresztény temetőben. Az utókor emlékezete azonban nem ismer időbeli korlátokat. E két nagyszerű ember most ebben az írásban mégis találkozik: annál is inkább, mert évfordulóik kapcsán illik róluk megemlékezni, és mert mindkettejükhöz valamilyen szempontból érzelmi szálak kötnek.

2016. június 19-én először vettem részt a nyíregyházi zsidó temetőben tartott holokausztmegemlékezésen, s először hallottam Nógrádi Gergely operaénekes-kántort énekelni. Csodálatos zengésű hangja betöltötte a teret, eljutott az ott lévők szívéig, lelkéig, és bevallom, sírva hallgattam végig. S biztos voltam benne, hogy nemcsak körülöttünk és bennünk árad szét ez az ének, de bejárja az egész temetőt, körülöleli a néma sírokat is. Akkor még nem tudtam, hogy valahol, a temető egy távoli pontján van egy fekete gránit sírkő, és alatta nyugszik ennek az áldott hangú fiatalembernek az üknagypapája, Hoffmann Adolf. S akkor sem tudtam még erről a sírról és Hoffmann Adolfról sem, amikor 2018-ban a holokauszt-emlékműnél tartott megemlékezésre mentem, ahol Nógrádi Gergely édesapja, Nógrádi Gábor író mondott beszédet. Ott, abban a személyes hangú, megrendítő emlékezésben hallottam először a szabadságharcos dédnagyapáról, Hoffmann Adolfról…

Idén januárban a csöndes, hófödte zsidó temetőben sétálgatva a sírköveket nézegettem, olvasgattam a feliratokat… És egyszer csak megpillantottam Hoffmann Adolf sírkövét. Ekkor eszembe jutottak Nógrádi Gábor szavai, hogy ő, a dédunoka is csak nemrégen tudta meg Margócsy tanár úr egyik írásából, hogy dédnagyapja a szabadságharc honvédhadnagya volt. Ismét szembesültem azzal a szomorú ténnyel, hogy egykor milyen sok zsidó családban szakadtak el a családi emlékezet szálai, tűntek el az emlékek nyomtalanul… Ám itt valaki mégis megőrizte és megírta ennek a szabadságharcos dédnagyapának az emlékét: Margócsy József. Emlékezzünk most mindkettejükre kegyelettel és tisztelettel. **Margócsy Józsefre** születésének 100. évfordulóján, **Hoffmann Adolfra** pedig abból az alkalomból, hogy éppen 170 évvel ezelőtt, 1849 áprilisában tüntette ki magát bátorságával a nagysallói csatában,.

Margócsy József 1919-2013

http//josamuzeumhu/kiallitasok/archivum/margocsy-jozsef/

Margócsy József – vagy ahogyan szinte minden tanítványa, fiatalabb ismerőse nevezte: Jocó bácsi – 1919. április 8-án született Nyíregyházán, és itt halt meg 2013. július 9-én. 1942-ben Budapesten szerzett magyar–francia szakos tanári oklevelet, és hazatérve szülővárosa evangélikus gimnáziumában kezdett tanítani. Néhány hónap után azonban behívták katonának, majd fogságba esett, és az onnan való hazatérése után folytatta újra tanári pályáját. 1962-től az akkor megnyílt Pedagógiai Főiskola, később Bessenyei György Tanárképző Főiskola oktatója lett. Először az Irodalom Tanszék docenseként, majd tanszékvezetőként, később főigazgató-helyettesként tevékenykedett, 1972-től 1979 végéig, nyugdíjba vonulásáig pedig ő volt a Tanárképző Főiskola főigazgatója. Nyugdíjas éveit lelkes lokálpatriótaként a helytörténeti kutatásoknak szentelte, ennek eredménye több könyv, tanulmány, rádióműsor. Hosszú pedagógiai, irodalomtörténészi és helytörténeti munkásságát számos díjjal, kitüntetéssel jutalmazták. Ezek közül néhány: Apáczai Csere János-díj, Nyíregyháza Város Díszpolgára cím, Trefort Ágoston díj, Toldy Ferenc-díj.

Margócsy Jocó bácsi a tanárom volt. Nagyon szerettünk az előadásaira járni. Színes, élvezetes, könnyed stílusban beszélt, emberközelbe hozta a több száz évvel ezelőtti irodalmi alakokat, műveket. Mindig kedvesen, szinte atyaian mosolygott ránk, derűt, nyugalmat, biztonságot árasztott egész személyisége. Margócsy tanár úr a példaképeim közé tartozik. Tanárként, lokálpatriótaként, emberként egyaránt. Írásaiból is egy széleskörűen művelt, nagy tudású, bölcs és igazi humanista ember képe rajzolódik ki. Ennek meghatóan szép bizonyítéka az a levél is, melyet 84 évesen egy meghívóra válaszolva írt a Nyíregyházi Izraelita Hitközség elnökségének. (A levelet a hitközség akkori elnöke, Kertész Gábor bocsátotta rendelkezésre.)

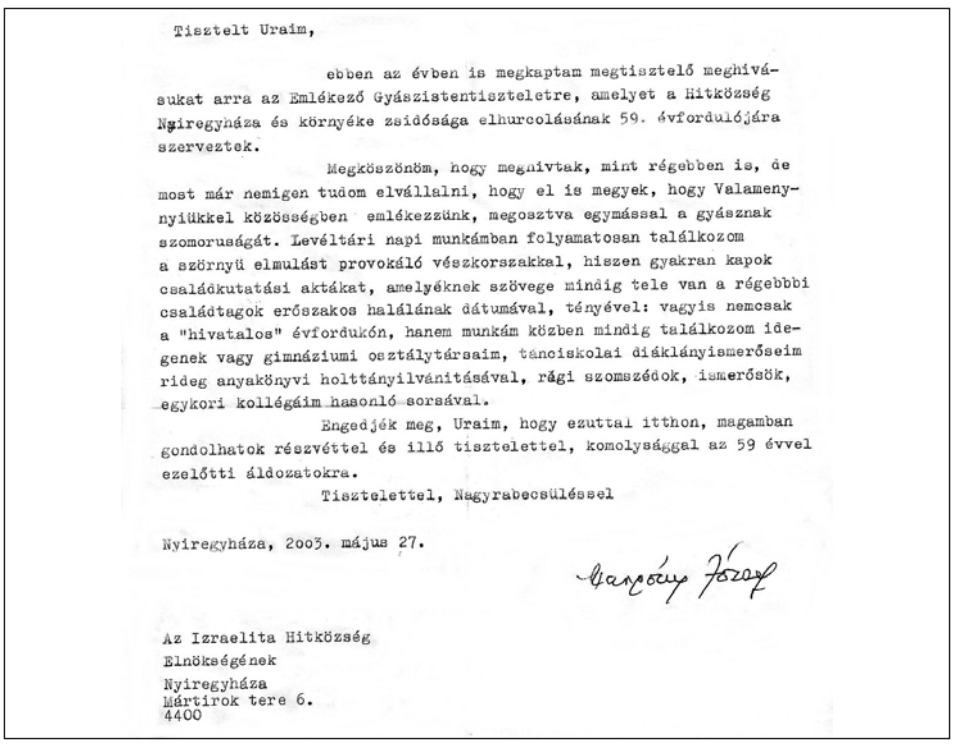

Tisztelt Uraim,

ebben az évben is megkaptam megtiszteló meghívásukat arra az Emlékező Gyászistentiszteletre, amelyet a Hitközség Nyíregyháza és környéke zsidósága elhurcolásának 59. évfordulójára szerveztek.

Megköszönöm, hogy meghívtak, mint régebben is, de most már nemigen tudom elvállalni, hogy el is megyek, hogy Valamenynyiükkel közösségben emlékezzünk, megosztva egymással a gyásznak szomoruságát. Levéltári napi munkámban folyamatosan találkozom a szörnyü elmulást provokáló vészkorszakkal, hiszen gyakran kapok családkutatási aktákat, amelyéknek szövege mindig tele van a régebbbi családtagok erőszakos halálának dátumával, tényével: vagyis nemcsak a "hivatalos" évfordukón, hanem munkám közben mindig találkozom idegenek vagy gimnáziumi osztálytársaim, tánciskolai diáklányismerőseim rideg anyakönyvi holttányilvánitásával, rági szomszédok, ismerősök, egykori kollégáim hasonló sorsával.

Engedjék meg, Uraim, hogy ezuttal itthon, magamban gondolhatok részvéttel és illő tisztelettel, komolysággal az 59 évvel ezelőtti áldozatokra.

Tisztelettel, Nagyrabecsüléssel

Nyíregyháza, 2003. május 27.

Margócsy József

Az Izraelita Hitközség
Elnökségének
Nyíregyháza
Mártirok tere 6.
4400

Margócsy József gazdag helytörténeti munkássága során a Hoffmann család történetét is feldolgozta. **Hoffmann Adolfra** emlékezve ennek az írásnak a róla szóló fejezetéből idézünk.

„A Borsod megyei Szendrőn született, majd Nyíregyházán halt meg, 86 éves korában, 1908. június 1-én. Felesége Serog Katalin (Karolin), a sziléziai Komrovitzban született, meghalt 57 éves korában Nyíregyházán, 1889. okt. 17-én.

A nekrológok szerint a szabadságharc leverése után – mint hadnagyot – internálták, s a szebeni táborból megszökve bujdosott, majd éveken át tanítóként élt. 1860-ban telepedett a borsodi Velezd községből Nyíregyházára, s itt szállítmányozó kereskedőként kereste kenyerét. (....)

Két év elteltével került sor lakosítási kérvényének elbírálására: a kedvező bizottsági javaslat alapján a képviselő-testület 1862. jún. 5-én határoz: „azon reményben, hogy ugyanő a városnak becsületére szolgáló lakos lészen, felvétetik az új lakosok lajstromába, s ezért 20 forintot fizet a helybeli kórház pénztárába.” (V. B. 162-119-2. No. 763.)

Ez a szabadságharcos múlt és annak fénye végigkísérte H. Adolf és a cég történetét. 1904. márc. 15-én az Öregúr is részt vett az ünnepi vacsorán, ott felelevenítette az eseményeket. 1849 tavaszán már őrmesterként szolgált, amikor április 19-én a Bars megyei Nagysarló (Nagysalló) környékén álltak harcra készen Görgey vezénylete alatt. (…) Az erős védelemmel ellátott várost rohammal kellett elfoglalni. H. A. már az öttagú felderítő járőrbe is önként jelentkezett, majd a rohamban is részt vett emberei élén, miközben maga is megsebesült. Példamutató helytállásának eredménye a június 2-án kelt hadnagyi kinevezés, (…) amely a Közlöny 1849. évi 144. számában jelent meg. (Ld. Bernstein Béla, a 48-as magyar szabadságharc és a zsidók. Bp. 1939, 212.) (…)

A' 19-ik honvéd zászlóaljhoz.
Századosúl: Kostyál Sándor zászlóalji főhadnagy. Főhadnagyokúl: Zimány János, Szépréthy Ottó, Szontágh Boldi, Buxbaum Miklós, Pollág János, zászlóalji hadnagyok. Hadnagyokúl: Tombor Justin z. a. alorvos, Koller Lajos 6-dik z. a. őrmester, Rakovszki Ferencz, Unger György, Hoffman Adolf, Achátz Gáspár, zászlóaljbeli őrmesterek; Döbrentey 19-dik sorezredbeli őrmester; Majláth Béla, Sziklay Alajos zászlóaljbeli őrmesterek. Rangjok és illetményök junius hó 16-tól számitandó.

(Forrás:https://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/Kozlony/

A családi, cégtörténeti emlékezések szerint a csatának az emlékére 1862-ben, éppen június 2-án alapította, nyitotta meg fűszerkereskedését. (…)

Működésének első sikere a városi képviselő-testület határozata, amely biztosítja számára, hogy „ezentúl az egri gőzmalom lisztjét árulhatja”, ami lényegében afféle területi értékesítési monopóliumot jelentett (V. B. 163-124- 1. 1865. jún. 14.). Ez a jogosítvány később kiterjed a környék pékségeire, majd pedig a megye nagyobb péküzemeit is H. A. látja el az egriek finom őrleményeivel – ahogy a Hager-féle monográfiában olvashatjuk (175).

Hoffmann Adolf üzlete a Korona Szálló épületének földszintjén (1900 körüli képeslap)

Amikor a bolt megnyitásával egyidőben megalakul a nyíregyházi Terménycsarnok, a szállítók, kereskedők, felvásárlók önkormányzó testülete, az indulástól H. A. annak a titkára, majd az 1890. évi átszervezés után a hasonló célú Kereskedők Társulatának tevékeny alelnöke.

Amikor, még az erre lehetőséget adó törvény megszületése előtt, 1867-ben a város képviselő-testülete meghív nyolc elismerten tekintélyes zsidó polgárt, H. A. is köztük van. Egyébként a pártpolitikában is aktív szerepet vállal: a negyvennyolcas-függetlenségi párt „színeiben”, különösen a hatszor is megválasztott Vidliczkay József helybeli ügyvéd érdekében korteskedik.

Üzletét is bővíti, szélesebb körű vetőmag-képviselet vállalásával, majd a szeszüzletágazattal; 1893-tól a szilágysági rabbinátus felügyelete alatt kisüstön főtt húsvéti kóser szilvórium forgalmazását is hirdeti.

Alpár Ignác tervének, a Korona szállodának megvalósulása után nem sokkal, 1898 áprilisában, a cég életének 33. évében a szálló nagy, piactéri főfrontján, a feltűnően díszes homlokzatú báltermi ablakok alatt rendezkedik be. Ekkoriban az idős férfiú már nem egyedül vezeti az üzletet. 1892-től már fia, Mihály is „jegyzi a céget”, az alapító neve azonban fennmarad a cégtáblán, amíg csak 1944-ben lehetetlenné nem teszik kereskedésük folytatását.”

Hoffmann Adolfnak kilenc gyermeke volt: két lány és hét fiú. Fiait mind taníttatta, volt közöttük orvos, ügyvéd, mérnök, kárpitosmester és az apa foglalkozását folytató kereskedő. Halálakor a helyi újság így fogalmazta meg Hoffmann Adolf személyiségének lényegét: „…most, hogy megilletődve elhunyta fölött, nekrológját írjuk – a hazafiúi és polgári erények egyik tiszta, érintetlen képviselőjét gyászoljuk.”

Jóleső érzés megemlékezni e két kiváló emberről, akik a maguk korában és működésük területén köztiszteletben álló, emblematikus személyiségei voltak Nyíregyházának. S akik nemcsak kortársaiknak, de az utókor számára is a tartalmas, gazdag, tevékeny élet szép példáját mutatták.

Áldott legyen az emlékük!

Urbán Terézia

Hoffman Adolf síremléke
Fotó:Urbán Terézia

[1] Margócsy József 1993. Helytörténeti tanulmányok - Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei levéltári évkönyv 9. 391-392.
[2] Nyírvidék, 1908. jún. 7. 3.

Készülődés pészahra egykor és most

A nyiregyházi statusquo izr. hitközségtől.

89—1919 sz.

HIRDETMÉNY.

Értesitjük hitközségünk közönségét, hogy a pászkát két csoportban fogjuk kiosztani. Ezért annak kiváltásáért egyelőre következő betüsorrendben jelentkezzenek az irodában Szarvas-u 10. sz. délelőtt 9—12 óráig, délután 3 órától 6-ig.

Folyó hó 27-én csütörtök délelőtt A—E
" " " délután F—G
" " 28-án péntek délelőtt H—K

kivéve az ingyen pászkát élvező szegényeket, kik külön napon fogják kapni. A bejelentett személyek után 1 kg. 80 dkg pászka kapható, mely mennyiségben a pászkaliszt is bentfoglaltatik.

A pászka ára kg-ként 8 K.

A pászkaliszt ára kg.-ként 9 K.

A városi ellátásban lévők lisztbevásárlási könyvecskéjüket hozzák magukkal a beszolgáltatandó lisztmennyiség levonása végett A saját terménnyel birók, vagy valamely beszerzési csoport tagjai az irodában befizetik a pászka árát, s ott megkapják az utasitást a liszt beadására nézve.

A második csoport a kiosztási időről szintén e lap utján lesz értesitve, éppen ezért figyelmeztetjük a közönséget, hogy hiába fárad ha nem a kijelölt időben jön.

Nyiregyháza, 1919. március hó 24-én.

494-1 AZ ELNÖKSÉG.

85/1929. sz.

Hirdetmény.

A pászkaelőjegyzés irodánkban f. hó 4, 5, 6 és 7-én, azaz hétfő, kedd, szerda és csütörtökön délelőtt 9 órától 12-ig, délután 3-tól 5 óráig történik.

Az előjegyzéskor minden kg. pászka, illetve dara után 70 fillér fizetendő be.

Kétféle minőségü pászka lesz, vékony és vastag. Előjegyzéskor mindenkinek meg kell jelölni milyet kiván.

Hitközségünk korlátolt mennyiségben, csakis az előjegyzők részére rendel pászkát, ezért mindenki igyekezzék fenti idő alatt szükségletét biztositani.

Nyomatékosan figyelmeztetjük tagjainkat már most arra is, hogy a hitközség területén csakis előjáróságunk jogosult pászka forgalombahozatalára. Ezért idegen helyről pászkát behozni tilos. A tilalom ellenére szekéren, vasuton vagy postán behozott pászkát a közigazgatási hatóságok elkobozzák s a tilalom ellen vétőkkel szemben a kihágási büntető eljárást azonnal meginditják.

Nyiregyháza, 1929. március hó 1.

1164 Az előljáróság.

Pászkaelőjegyzés

Hitközségünk ez évben ismét a Pesti Hitközség sütődéjében — rabbiságunk felügyelete alatt — készitteti a kiváló minőségü dobozos pászkát. Mint a mult években, most is önköltségi áron fogjuk azt a t. tagjaink rendelkezésére bocsátani. Ezenkívül a szegények pászkaellátására — az alapszabályok 5. §-a értelmében — összes tagjaink évi adójuk 3%-át tartoznak befizetni, tekintet nélkül arra, hogy mennyi pászkát vásárolnak, vagy egyáltalában vesznek-e. Miután a készitendő mennyiséget előre ismernünk kell, felkérjük tagjainkat, hogy március hó 1-e, szerdától kezdve szíveskedjenek pászka- és dara-szükségletüket kg.-ként 50 fillér előleg befizetésével, naponta délelőtt 10—12 óráig az irodában (Szarvas-utca 10.) előjegyeztetni. A hitközség tagjai csakis a mi hitközségünk által forgalomba hozott pászkát használhatják. Idegen helyről venni, vagy behozni tilos. Ilyen kihágást elkövetők ellen a büntető eljárást azonnal megindittatja hitközségünk.

Nyiregyháza, 1939 febr. 27.

A statusquo izr. hitközség elöljáróságа

5679
Nyírvidék, 1919. márc. 27. 3.

5689
Nyírvidék,1929. márc. 3. 10.

5699
Nyírvidék, 1939. febr. 28. 5.

Cím nélkül...

A magyar élet ma bizony rettentően szomorú. Elnéztem tegnap az Andrássy-úton jövő menő emberek tömegét és kerestem köztük egyetlenegy mosolygó embert. Nem is mondom, hogy nem találtam, és csak lehorgasztott fejű, komor, ideges, gondokkal terhelt, bágyadt, elkeseredett, zavart tekintetű ismerősökkel és idegenekkel volt találkozásom. Csak akkor derült ki az arcom, amikor a motorosra felugrottam és ott két kis csöppséget, két iskolából hazatérő gyereket hallottam beszélgetni. Azt mondja az egyik: – az apukámat tegnap leépitették és már nem lesz többé tízórai kifli. Nem baj öregem (így mondta) válaszolt a kis bajtárs, hozok én neked holnap pászkát. A keresztény gyermek belebámult a zsidó gyermek szemébe, aztán nagy nehezen megreszkírozta a kérdést: mi az, hogy pászka?! A felelet frappáns volt. Mi az? Hát lapos kifli... A motoroson mindenki nevetett. Az utasok, a kalauz, a kocsivezető, sőt magam is, mert most hallottam először életemben, hogy a húsvéti pászka lapos kifli.

Békésmegyei Közlöny, 1932. ápr. 22.

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség vezetősége szeretettel várja hitközségünk tagjait családtagjaival együtt

az április 19-én, pénteken 19.30-kor kezdődő széder estére és az azt megelőző imádkozásra,

a pészahi imaidő szerint.

A szédert Rosenfeld Dániel kántor rechtigolja.

Mindnyájunknak kóser pészahot kívánunk!

„Az Úr Jézus édes testvérei”– Martin Luther 1523-as iratáról

Martin Luther 1529

A *Magnificat (A Jézussal várandós Mária hála éneke.Szerk.)* lutheri magyarázatának (1521) záró szavaiban Martin Luther korábbi állásfoglalásaihoz képest jelentős hangsúlyeltolódást figyelhetünk meg.

> „Amikor Mária azt mondja: »az ő magva iránt mindörökké«, az örökkévalóság úgy értendő, hogy ez a kegyelem Ábrahám nemzetségében, t.i. a zsidókban attól kezdve az ítélet napjáig tart. Ha ugyanis a nagy többség meg is keményedett, mégis mindenkor voltak – bármilyen kevesen is –, akik megtértek Krisztushoz és benne hittek. Mert Istennek ez az ígérete nem hazudik, hogy Ábrahámnak és az ő magvának tett ígéret nem egy évig, sem ezer esztendeig, hanem örökké tart, nemzedékről nemzedékre, szüntelenül. Azért nem kellene a zsidókkal olyan durván bánni, mert sok köztük a leendő keresztyén, s naponként lesznek közülük keresztyének. Ráadásul az az ígéret, hogy Ábrahám magvában mindenkor lesznek keresztyének, akik az áldott magot felismerik, egyedül az övék, nem pedig a miénk, pogányoké. A mi ügyünk az ígéret nélküli, puszta kegyelmen fordul meg, ki tudja, hogyan és mikor. Az lenne a helyes eljárásunk, ha keresztyén módon élnénk, s őket szeretettel Krisztushoz vezetnénk. Kinek volna kedve keresztyénné lenni, amikor azt látja, hogy a keresztyének milyen keresztyénietlenül bánnak emberekkel? Drága keresztyének, ez így nem megy. Szeretettel meg kell nekik mondani az igazságot, ha ez nem kell nekik, hagyd ott őket. Hány, de hány keresztyén van, aki Krisztust semmibe veszi, szavára nem hallgat, rosszabb a pogánynál és zsidónál is. Mégis békén hagyjuk őket, talpukat nyaljuk, majdhogynem bálványként imádjuk.”

A fenti sorokból nyilvánvaló véleménymódosulásban nagy része volt annak, hogy Luther 1515-1516-ban a *Római levelet* magyarázta, ahol nem kerülhette meg a Róm 9-11-ben kifejtett gondolatot, hogy a kiválasztottság nem csak átmeneti időre szólt. Második, 1518-ban kezdett zsoltárelőadását is ez a jóval pozitívabb Izráelkép határozta meg. Talán az a körülmény is latba esett, hogy az 1517 után kibontakozó reformátori mozgalomhoz valóban csatlakozott néhány zsidó is, mint pl. a wittenbergi egyetemen átmenetileg tanító Bernhard Göppingen, akihez 1523-ban így írt:

> „De mivel már felragyogott és világol az evangélium arany fénye, remény van arra, hogy sok zsidó komolyan és őszintén megtér, s ugyanúgy szívből ragaszkodik Krisztushoz, ahogyan te is és mások, akik Ábrahám utódainak kegyelemből üdvözülő maradéka vagytok.”

A reformátori mozgalom erejét, az általa csiholt tűz ellenállhatatlan terjedését Luther éppen Wormsban élte át, így joggal várhatta Róm 11 ígéretének közeli beteljesedését. 1521. december 26-án a következőképpen prédikált:

> „Végül a zsidóknak is vigaszt ígér itt e szavakkal: »Bizony mondom néktek, nem láttok engem mostantól fogva mindaddig, amíg azt nem mondjátok: áldott, aki az Úr nevében jön.« [Mt 23,39] E szavakat Krisztus virágvasárnap utáni kedden mondta, s ezzel zárta utolsó földi prédikációját. Ezért még nem teljesedett be, s ezután kell beteljesednie. [...] Szent Pál Róma 11-ben [25-26] szintén erre rímel, mikor azt mondja: »a megkeményedés Izráelnek csak egy részét érte, amíg a pogányok teljes számba be nem jutnak, és így üdvözülni fog az egész Izráel«. Adja Isten, hogy ez az idő közel legyen, amint reméljük. Ámen.”

A zsidósággal kapcsolatos gondolatainak Luther 1523-ban egy külön könyvecskét is szentelt (*Jézus Krisztus zsidó származásáról*). Luthert az indította megírására, hogy Ferdinánd a nürnbergi birodalmi gyűlésen nyilvánosan megvádolta eretnek / judaista tanok terjesztésével.

Az 1523-as Luther-iratot, ha figyelmesen olvassuk, nem minősíthetjük sem zsidóbarát, sem zsidómissziós iratnak, inkább polémiának. A kortársak azonban ezt másként látták. Friedlander találó megfogalmazása szerint:

> „Luthernek az ellen a vád ellen kellett védekeznie, hogy judaizál: a zsidósággal szemben kellett identitását megtalálnia. De a szöveg »rejtett agendája«, ahogy manapság mondanánk, a zsidósághoz való fordulás. És a zsidók kihallottak valamit már a címből: hogy a kereszténység legszebb szava a kigúnyolt »zsidó« jelzővel kerül össze, ez jelentett valamit.”

A hír futótűzként terjedt a zsidók között. Hollandiai zsidók üldözött spanyolországi testvéreiknek küldték el a könyvet. Egy név-

telen spanyolországi menekült Jób könyvének parafrázisában tesz hitet a reformátor mellett:

> „Cófár, a naamái (Jób 2,11) azt az új hitet képviseli, mely a minap Németországban született. Cófár héberül a fény és pirkadat szóhoz hasonlít, mert az új hit hajnalpírként tündököl. Alapítója Luther, ami németül fényt jelent [vö. lauter]. A naamái másrészt kedvességet jelent, ami arra a temérdek jóindulatra emlékeztet, amit az új vallás nyilatkozatai támasztottak. [...] További óment találunk abban a tényben, hogy Luther Saxoniából származik, ami a héber öröm (szasszon) szóval cseng össze."

Asztali beszélgetéseiben arról számol be Luther, hogy regensburgi zsidók elküldték neki *Mélységes mélyből kiáltok* kezdetű zsoltár fordítását héber betűkkel leírva.

A reformátort egy alkalommal (valószínűleg 1526-ban) rabbik látogatják meg. Ezen találkozás alkalmával Luther világosan jelzi, hogy részéről szó sincs teológiai közeledésről. Nem a zsidóság érdekli, hanem az egyes zsidók mint leendő keresztények; a többséget azonban továbbra is keményszívűnek tartja, s csak néhányuk megtérésében reménykedik. A korabeli megnyilvánulások közül mégis kirí az az önkritikus emberi hangnem, melyben a *Jézus Krisztus zsidó származásáról* c. könyv íródott:

> „De mivel erőszakkal űzzük, és rágalmakkal pocskondiázzuk őket, szemükre vetjük, hogy keresztény vérre volna szükségük ahhoz, hogy ne bűnhődjenek, s nem is tudom, még miféle egyéb ostobaságból bánunk velük úgy, mint a kutyákkal, mi jót érhetünk el ezek után náluk? Hasonlóképpen, ha tilos nekik közöttünk dolgozni, ipart űzni, s más emberi kapcsolatot fenntartani, amivel csak uzsorára ösztönözzük őket, hogy is várhatunk tőlük javulást."

Bármennyire is osztotta környezete hiedelmeit, Luther nem rekesztette ki a zsidókat az emberiség köréből.

Dr. Csepregi Zoltán

Szerkesztői megjegyzés:

A szerző teológus, az Evangélikus Hittudományi Egyetem rektora. A 2004-ben megjelent Zsidómiszió, vérvád, hebraisztika című forráskötete a reformáció és a zsidóság kapcsolatának témakörével foglalkozik.
A szerkesztőség részéről tiszteletre méltónak tartjuk az evangélikus egyház törekvését a múlttal való őszinte szembenézésre. Tisztában vagyunk azzal is, hogy minden gondolatot az adott kor viszonyainak figyelembe vételével kell értékelni, ahogy Luther munkásságát is. Az igazság fontos, a lelkiismeret még fontosabb! Ahogy Luther Márton megfogalmazta: *„Az igazság egy átmeneti dolog, amely végül véget ér; de a lelkiismeret örökkévaló, és soha nem szűnik."*

Emlékezzünk!

100 évvel ezelőtt, 1919. január 27-én hunyt el Ady Endre költő, újságíró, a XX. századi magyar líra megújítója, a politikai újságírás kiemelkedő képviselője. Cikkeiben határozottan fellépett az antiszemitizmus ellen is. Rá emlékezve közöljük az alábbi írását.

A zsidó pipája

Szítják, egyre szítják a lángot, hogy csapjon össze aztán mindannyiunk feje fölött. A vérvád s a többi terjed egyre. Kik terjesztik, jól tudjuk. A zsidógyűlölet szítása azoknak áll érdekükben, kiknek reszketve kell gondolniok arra, hogy a jó, bárgyú nép egyszer csak megvilágosul, s róluk talál egy kicsit elgondolkozni...

Annyi már eltagadhatatlan, hogy a reakció aknamunkája itt is, ott is kitört már, s veszekedett, vad antiszemitizmus dühöng egyik-másik részén az országnak.

Igaz, hogy bűnösöket keresve, nagyon magasra találnónk jutni. Főpapi székekig, mágnás kúriákig esetleg. De ha ilyen magas helyekig ebben az országban bajos is elérni a megtorló kéznek, valamit kell tenni. És mivel durva indulatok dühöngenek, durva megtorlásra, elrettentésre lehet csak gondolni.

Ime, egy eset, mely példa lehet.

Jámbor falusi zsidó ember elé, vásári sokadalomban paraszt suhanc ugrik. A zsidó ember pipázik. A suhanc kikapja szájából a pipát, s a nézők nagy gaudiumára[1] elszalad vele.

A zsidó éltesebb ember, de szörnyen sérti a méltatlanság, a sértés és gúnyos kacagás. Rohan a suhanc után. Az visszakiabál egy-két „rongyos zsidó"-t, de egyszer megáll. Bevárja üldözőjét, s egy pálcával arcon vágja...

A vásári nép ismét jól mulat. Ezek, ha hazamennek, majd tudni fogják, mint kell a zsidóval elbánni.

A törvényszék pedig ítélkezett. Lopásért és testi sértésért *félévi fogházra* ítélte a suhancot. A tábla *egy évi fogházra* s a Kúria *három évi fegyházra emelte* ezt a büntetést.

Ezt az ítéletet én kihirdettetném minden vásári sokadalomban, sőt némelyik nagyobb búcsújárás alkalmával is, mikor legjobban dolgoznak a nép lelkének megmérgezésén – némelyek.

És nekem ugyan voltaképpen fáj annak a szegény bűnbak suhancnak a sorsa, s jobb szeretnék az én jelöltjeim közül néhányat a helyébe küldeni, de ismételem: elrettentésre van szükség. Az áldozatokért pedig számoljanak el majd azok, kik úgyis hívságosan hirdetik az éggel való összeköttetésüket...

Ady Endre
(Székely Aladár fotója, 1908)

Nagyváradi Napló, 1901. szeptember 28.

Ady Endre

[1] gaudium: öröm

IRODALMI ARCKÉPCSARNOK 5.

„Költőnek azért hívunk valakit, mert verseket ír: ha tehát magyar verseket ír, akkor magyar költő, még ha Jeruzsálem feltámadását zengi is történetesen.”
K. F.

Karinthy Frigyes
(1887-1938)

„A dobogón jól érzem magam, holott sejtelmem sincs róla, hogy kezdjem, milyen hangot üssek meg. Mostani lelkiállapotomból sok mindenfélére telnék, a rikácsoló filippikától kezdve egészen az enyelgő csevegésig. A várakozóan feszült arcok mosolyra ingerelnek – biztatóan és barátságosan mosolygok a közönségre, mintha inkább én várnék tőlük valamit, valami megnyilatkozást, egy szót, amitől olyan egyszerűvé válna az egész, mint mikor két ember beszélget. Úgy látszik, megértették, anélkül, hogy egy szót szóltam volna, az ismeretlen arcokon felvillan a földgolyó nemzetközi jelbeszédének legáltalánosabb, legcsalhatatlanabb szava, az egyetlen bizonyos jel, hogy emberrel van dolgunk, a jel, amiből két ember akkor is felismeri egymást, állatok, növények és komor istenek közt, ha az egyik állatbőrbe bújt – felvillan a mosoly s közönség nevű, sokfejű embertársam szája, a két tenyér, összeverődik. (...) A kiserdőn át hajtunk, cél a tündéri Sóstó. Téli erdő. Elvarázsolt csodavilág, csupa üvegből. Itt gnómok és törpék jártak, egy egész nemzedék, csupa ihletett ember, Leonardói és Cellinii a kristályüveg ötvösművészetének. Buranóban és Muranóban láttam csak valami halványan hasonlót, de messze elmaradt emögött. A fák, megannyi felfordított üvegcsillár, ezer, aprólékosan kidolgozott prizmájukkal, csengenek és bonganak – üvegmadarak ülnek az üvegágakra, üveglombok és levelek fantasztikus szövevénye csillog dermedten, s lent üvegből van a pázsit, és minden fűszálat külön művész készített remekbe.”

E sorokat nyíregyházi látogatásáról írta Karinthy Frigyes a Pesti Napló, 1930. január 12-i számában, s alig hiszem, hogy ma volna olyan irodalomszerető ember Nyíregyházán, aki ezt az újságcikket ne olvasta volna, s aki erre a látogatásra ne volna büszke. Úgy értem, szinte „személyesen”. Hiszen a második világháború előtti korszak egyik legismertebb és legnépszerűbb írójáról van szó, aki az idézett cikkben nem átallotta magát „humoristának” nevezni. Igaz, ő még ezt is megtehette, elvégre Karinthy Frigyes nem író volt, nem költő volt, nem újságíró volt, s még csak nem is humorista volt, hanem már életében intézménnyé lett legenda. Nem celeb, hanem híresség, aki azoknak is a szellemi frissességet, kiapadhatatlan tudást, és a modernitás iránti lázas érdeklődést jelentette, akik a verseit tán nem is olvasták, csak a „humoreszkjeit”. Mennyire el tudom képzelni azokat a „várakozóan feszült arcokat”, amelyekkel nyíregyházi közönsége fogadta.

A nyíregyházi polgárok a napilapokból és a rádióból ismert humoristát várták, s helyette kaptak egy zsenit. Nevettek az ötletein, a beszólásain és a szóviccein, s közben azt gondolták, hogy az irodalom valami humoros dolog – s milyen jól gondolták! Hiszen Karinthy azon ritka magyar írók, nagy magyar klasszikusok egyike, akik nem azonosítják a „komoly” szépirodalmat a „komolysággal”, vagyis a kötelezően elvárt elborulással, elfelhősödéssel, valamint azzal a komor, tehát irodalmilag mélynek hitt hangütéssel, amit dilettáns irodalmár körökben szépirodalomnak szokás hinni. A nevetés afféle lenézett dolog, s mintha nem illenék az irodalomtörténet- és elmélet fenséges magaslataihoz – pedig az az igazság, hogy az irodalomtörténet- és elmélet fenséges ormain éppen az olyan nevetések, kacagások, röhögések visszhangoznak, amiket Karinthy és olvasói hallatnak.

Karinthy Frigyes magyar író volt, akinek az apai felmenőit történetesen Kohnak hívták – s azt hiszem, erre méltán lehet büszke minden magyar zsidó. Még akkor is, ha ezt a minden tudományos újdonság iránt olthatatlan tűzzel égő zsenit a származása nem izgatta különösebben – mindössze „annyiban”, hogy az antiszemitákon egyszerűen nevetett. Mit is mondott a zsidókat érintő, hírhedt 1920-as törvényre? „Numerus clausus: szakrament! A zsidó diák mind kereskedelmi szakra ment!” Könnyű neki – gondoljuk utólag –, hiszen a holokausztot már nem érte meg. 1938-ban, ötvenegy éves korában halt meg agydaganata következtében, de elgondolni is rettenetes, hogy mi lett volna vele, ha megéri a vészkorszakot. Nem lett volna még hatvan éves sem, amikor a saját hazája taszította volna ki magából mint olyan embert, aki magyarnak nem elég jó – holott akármelyik világnyelven alkotott volna, Karinthy Frigyes ma világhírű lenne. Novellái, versei, regényei, humoreszkjei, újságcikkei a mindenkori magyar kultúra alapvető írásai közé tartoznak azon egyszerű oknál fogva, hogy szerzőjük a szellem kivételes embere volt. Egyszerre humanista és humoros, egyszerre mélyen ontologikus és könnyen befogadható, egyszerre közelről ismerős és távolról csodálandó zseni – olyan ő, mint egy hatalmas, örökzöld hegy, amelynek csúcsáról folyamatosan nevetést hoz a szél.

Kácsor Zsolt

Nyíregyháza, holló, vonatkésés

Utinapló

Irta: KARINTHY FRIGYES

Pesti Napló, 1930. január 12. *Forrás: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PestiNaplo_1930_01/?pg=253&layout=s&query=Karinthy*

Hitközségi előzetes

Pészahi imarend
Pészach I. Április 19. péntek 19.00. mincha, máriv
Széder este 19.30. Vezeti: Rosenfeld Dániel
Április 20. szombat 9.00, sachrit, muszaf, kohénok áldása
Pészach II. Április 20. szombat 19.00. mincha, máriv
Április 21. vasárnap 9.00 sachrit. 19.00. mincha, máriv, ómerszámlálás kezdete
Pészach VII. Április 25. csütörtök 19.00. mincha, máriv
Április 26. péntek 9.00 sachrit, muszaf, kohénok áldása
Pészach VIII. Április 26. péntek 19.00 mincha, máriv
Április 27. szombat 9.00 sachrit, **MÁZKIR 11.00,** muszaf, kohénok áldása

Kérjük, hogy a pészachi élelmiszerek rendelését és a széderen való részvételi szándékát március 25-ig a szokásos nyomtaványon a hitközség irodájában leadni szíveskedjenek.
Az élelmiszerek átvétele 04.15-től, hétfőtől csütörtökig 8.00 - 14.00 között lehetséges.

Izraeli filmnapok
Prof. Dr. Hunyadi László tiszteletbeli konzul és Felbermann Endre a Deák Ferenc Társaság elnöke együttműködésének köszönhetően április 4. és május 2. között öt izraeli filmet nézhetünk meg a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár konferenciatermében. A filmek az izraeli filmgyártás 1967–2011 közötti korszakának jelentősebb alkotásai. A részletes program megtekinthető a weboldalunkon, illetve a lap mellékletében.

Koncert a zsinagógában
Április 28-án, vasárnap 17.00 órai kezdettel a Szabolcs Koncert Fúvószenekar George Gerschwin műveit szólaltatja meg templomunkban. A koncert időtartama várhatóan egy óra. A belépés díjtalan. Mindenkit szeretettel várunk – ha javasolhatjuk – viszonylag melegebb öltözékben.

Megemlékezés Varjúlaposon
Nyírtelek Önkormányzata és a Nyíregyházi Zsidó Hitközség szervezésében 2019. 05.03-án 11.00 órai kezdettel megemlékezést tartunk a varjúlaposi internálótábor emlékműve előtt. A táborban már 1938-tól helyeztek el különböző állampolgárságú internáltakat, mígnem 1944. 04. 16-án többezer tragikus sorsú, zsidó származású magyar állampolgár életének utolsó hazai állomása lett.

Lág Báomer
Hitközségünk vezetése szeretettel meghívja tagjait Lág Báomer örömünnepére május 23-án, csütörtökön. A ünnepnap programja: 9.00 sachrit, az ünnep méltatása, majd közös ebéd.

Kegyeleti emlékhelyek látogatása
Május 24-én, pénteken 10.00 órakor indulunk az 1944-ben kijelölt gyűjtőhelyekre és az orosi emlékparkba leróni kegyeletünket azon sokak emléke előtt, kiket szülőházájuk hatósága elindított életük utolsó útjára, Auschwitz felé. Kérjük, hogy részvételi szándékát időben jelezze.

Sávouti imarend
Sávuot I. Június 8. szombat 21.40. ünnep bejövetele
Június 9. vasárnap 9.00 sachrit, muszaf, kohénok áldása
Sávuot II. Június 10. hétfő 9.00. sáchrit, **MÁZKIR,** muszaf

Mártírok emléknapja
A Nyíregyházi Zsidó Hitközség és az Eötvös Károly Izraeli – Magyar Baráti Kör a város és környékéről elhurcolt zsidó áldozatokról június 16-án, vasárnap kíván megemlékezni. A megemlékezés helyszínei: 10.00-kor a Bernstein Béla tér, majd 11.30-tól gyászistentisztelet a zsidó temetőben.Tisztelettel várjuk közösségeink tagjait, elszármazott hittestvéreinket és mindenkit, aki gyászunkban osztozni kíván.

Adófelajánlás

Ajánlja fel személyi jövedelemadójának 1 %-át a MAZSIHISZ – technikai szám 0358 – és a MAZSIHISZ Szeretetkórház Közhasznú alapítvány – adószáma: 18173503-1-42 – részére.

Temetői nyitvatartás

A vasárnapi és pénteki nyitvatartás évszaktól függetlenül 9.00 – 12.00-ig. Hétfőtől csütörtökig április 01. és október 14. között 9.00 – 16.00-ig, október 15. és március 31. között 9.00 – 12.00-ig látogatható. Zsidó és állami ünnepeken zárva van, **az állami ünnepeken vagy a hivatalos nyitvatartási időtől eltérő időpontokban a temető gondnokával történő megállapodás alapján látogatható.**
Csalószki István temetőgondnok elérhetősége: 0620 497 7532.

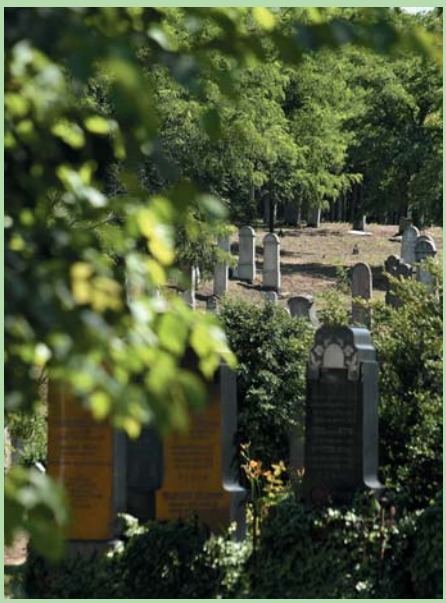

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata
Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6.
E-mail: sofarujsag@gmail.com
Tel./fax: (36)-42-417-939 • Web: www.sofar-ujsag.hu
Számlaszám: OTP 11744003-20331427
Lapalapító és fotók: Tóth-Ábri Péter
Szerkeszti a szerkesztőbizottság
Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség
Tördelés, nyomtatás:
Gprint Iroda (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)
A folyóirat ingyenes!

IBAN: HU56 1174 4003 2033 1427
SWIFT CODE: OTPVHUHB

A lap MAZSÖK támogatásból valósult meg.